

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold. 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 20. novembra 1889.

Obseg: Sadjarjem. — Kako je pri nas s šolskim vrtnarstvom! — Trikolesna samotěžnica. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sadjarjem.

Po zimi utegne kmetovalec dovolj preudarjati kako si zboljšati kmetijo, kako pomnožiti dohodke, kako ukoristiti sleharni kos posestva. Marsikateri prostor je še prazen, a na njem bi lahko raslo lepo pa tudi koristno sadno drevo. Zato smo si namenili nekatere svete dati sadjarjem.

Zelo važno je, da sadno drevo vsadiš pravilno, kajti le tedaj bode uspešno raslo. Pri zasajanji treba paziti posebno na to, da je mlado drevesce lepo zdravo in polno čvrstih korenin, sploh da ni zastarelo v drevesnici, ali pa da ni kak star divjak ali gozden samosevec, ves preraščen z lišajem in mahom, kakeršne le preradi še zasajajo slovenski kmetje. Drevesu prireži močnejše korenine gladko in navzdol. Kolikor bolje je jama izkopana, toliko uspešneje bo raslo drevo, toliko poprej bo pričelo roditi. Kedar vsajaš drevo, ne postavljaš ga nikdar niže, nego je poprej stalo v drevesnici. Zaspi ga tako, da bode okrog korenin dobra zgornja prst, ker po tej si bodo korenine najprej iskale živeža. Ako bi toraj prisul okrog korenin spodnjo prst, kakor le prepogostoma ravnajo, medlele bi korenine, ker v surovici jim ni potrebnih redilnih snovi, saj takih ne, kakeršne morejo použivati. Zato pa so taki nasadi zelo podvrženi suši, ker le malo morejo izcimiti novih korenin iz take surovice in sploh jim primanjkuje čvrstih redilnih organov. Če pa prispeš dobre prsti okrog korenin, sploh v jamo, v katero si vsadil drevesce, hitro se ti ukorenini in zategadelj je tudi stanovitno in trpežno.

Posebno priporočamo, ne posajaj drevesec pregloboko, kajti marsikatero drevo je uže moralo

zato usahniti. Bolje je preplitvo saditi, manj škode si napraviš nego, če tako globoko sadiš, da tudi več centimetrov debela zakriješ s prstjo.

Jako važno je, da so korenine prav dobro s prstjo obsute, da se ne napravijo med koreninami prazni zračni prostori, ker vsled takih presledkov se prime ne dovolj obsutih korenin plesnoba ali celó gniloba. Zato razdeli, kadar zasiplješ, z roko prav skrbno prst med korenine in pod nje in pritisni jo tudi z roko. Nikakor pa ne ravnajo prav oni sadjarji — če jih smemo tako imenovati — ki kar s škornjami na kveder pohodijo prst in korenine, če jih tudi kaj s tem oderejo! In žal, da tako pogostoma zasajajo! Ker je jama preozka, da torej ni moči lepih korenin iz lepa spraviti vanjo, pa se morajo udati sili: z vso močjo jih potep-tajo s čevlji, le da jih spravijo ali potisnejo v jamo. Zdaj pa rasti drevesce veselo in uspešno? Saj ni mogoče! Potem pa tožijo: naša zemlja ni za sadno drevje, ali pa: iz drevesnic kupljena drevesca niso za nič itd. Zemlja je uže sposobna, tudi drevesce iz drevesnice je dobro, pač pa je zasajavec nesposoben! K vsajenemu drevescu naj se sicer pristavi količek, a drevesce se ne sme pretesno privezati k njemu, ker nekoliko se vsajeno drevesce še z zemljo usede, količek pa ne, ki je morda par čevljev globoko zapičen, in tako zadržuje količek drevesce, da se ne more usedati z zemljo, ter se pod njegovimi koreninami napravijo omenjeni zračni presledki, kateri so potem tako škodljivi drevescu ter ga celo ugonobijo.

Kmalu po svečnici je najprimernejši čas tudi za obrezovanje in trebljenje sadnih dreves. Visokodebelno drevje se le v prvi mladosti obrezuje, pozneje se le trebijo suhe ali pregoste veje. Posebno mlademu drevesu je treba izrezovati vse pregoste poganjke, ker sicer drevo nima nikakeršne prave oblike, pač pa je polno vej, pa

nobena ni primerna. Drevo postaja po tem košato, pre-gosto zaraščeno in nima potrebne svetlobe, brez katere nikdar ne more uspešno roditi. Iztrebimo torej vse pre-obilne notranje veje, da bo mlado drevo dobilo lepo široko pa odprto krono, ker le v tako morejo dohajati zrak, solnce in svetloba.

Starejšemu drevju moramo iztrebiti vse suhe veje, ali katere se križajo, kar pogostoma provzročuje raka. Prav tako moramo iztrebiti vse vodene poganjke, ker ti le sok pijejo, pa ne koristijo. Ne za-bimo očediti debela od mahu, ki mu zunanjo kožo ali skorjo tako hudo prerašča, ter je pravo pribežališče raznovrstnim mrčesom, kateri v njem prezimujejo in hranijo zalego. Mah tudi brani, da se deblo ne more do dobrega ogrevati od solnca, zato pa se sok manj uspešno pretaka po njem. S strguljo postržimo mah z dreves in potem pobelimo deblo z apneno vodo ali pa s pepeluško, katera razje mrčese in mah ter tudi omladi deblo.

Kako je pri nas s šolskim vrtnarstvom!

Nihče ne more trditi, da se ni šolsko vrtnarstvo na Kranjskem povzdignilo v zadnjem desetletji. Marsikaj so ukrenili merodajni krogi v povzdigo njegovo, in u-pajmo, da bodo še mnogo storili v ta namen v bližnji prihodnosti.

Naredbe, ki so pospešile šolsko vrtnarstvo, so na-daljevalni kmetijski tečaji za učitelje ljudskih šol v de-želni kmetijski šoli, poprej na Slapu, sedaj v Grmu, redna poročila o stanju šolskih vrtov, večje zanimanje in strože zahteve od nadzornih organov, spisovanje primernih učnih knjig in člankov in slednjič primernejša, umnejša in pravičnejša poraba denarnih pripomočkov, ki so na-menjeni za povzdigo šolskega vrtnarstva. Zlasti zadnje sredstvo je na razvoj šolskega vrtnarstva zelo vplivalo, ker se so vsaj tiste vsote, katere je dalo kmetijsko mi-nisterstvo na razpolago, dale v podporo takim vrtom, na katerih se vidi, da je učitelj kos nalogi svoji. De-želna podpora se je res žalibog dosedaj le bolj trčila, ker pri razdelitvi niso bili merodajni uspehi, ampak le milost ali nemilost poročevalčeva. Hvala Bogu! vprihodnje obrnilo se bode tudi v tem na boljše, ker je deželni zbor brezmiselnemu razdeljevanju deželne podpore trdno oviro postavil.

Vzlic vsemu temu, in če tudi res velikemu na-predku, vendar lahko trdimo, da je naše učiteljstvo za šolsko vrtnarstvo zelo mlačno. Ne mislimo tu splošno, mnogo je častnih izjem, vendar velika večina nima no-benega pravega veselja do te lepe stroke kmetijske. Da je pa tako, temu niso krivi učitelji sami, ampak razmere. Ne menimo lenih učiteljev, ki so tudi v šoli leni, tudi taki morajo biti, saj ima vsak stan dovolj ljudi, ki no-čejo izpolnjevati svojih dolžnosti. Imamo neprimerno veliko število pridnih in vestnih učiteljev, ki kažejo za šolsko vrtnarstvo prav malo veselja ali pa nič. Rekli

smo, temu so razmere vzrok, in res je tako. Mlad učitelj pride na deželo poln najboljših in najlepših vzorov. Vse hoče storiti v korist učeče se mladine, a ta gorečnost ga kmalu mine, kadar spozna praktično življenje in ovire, ki jih je na njegovi uže tako ne gladki poti služ-bovanja. Učitelj dobi vrt pri šoli, ali pa, ker je slišal, da imej vsaka šola vrt, zahteva ga, če ga nima še. Če ga ima, hoče ga pričeti vzorno obdelovati, a šele sedaj mora revež spoznati, da praktičnega vrtnarstva prav nič ne ume. Srečen je, ako se zna dala lotiti. A potem pri-dejo neuspehi, zabavljice in posmehovanje vaščanov, ka-tere hoče „škric“ kmetovati učiti, pomankanje denarjev, ker s 400 gld. letne plače ne more še najpotrebnejših reči za vrt kupiti, krajni šolski svet mu pa nič ne da, ker mu ne zaupa, da bi na vrtu kaj uspešnega učinil itd., — in predno poteče leto, zamorjeno je prav po-šteno vse veselje do šolskega vrtnarstva mlademu uči-telju, ki je prišel v vas z najlepšimi namerami in poln idejalev za narod. In kedo je temu kriv? Oni, ki jim je skrbeti za strokovno odgojo učiteljsko. Naši učitelji dobivajo to vzgojo na pripravnici, tam je tudi obligaten predmet kmetijstvo, in kot učilo je na razpolago šolski vrt. A kako se tam poučuje kmetijstvo?!

Ne oziramo se na teoretiški pouk na naši pri-pravnici, lahko je prav dober, če tudi dotični učitelj nima pojma o kmetijstvu, da le zna učenca vnemati za predmet in da izbere dobro učno knjigo, katerih imamo če ne slovenskih, pa vsaj nemških na izbero, čeravno jih ljubljanski pripravniki in morda tudi njih učitelji ne poznajo. Sicer pa vesten pripravnik in poznejši učitelj s svojo marljivostjo in s pripomočjo dobre knjige lahko zamudo sam popravi. Drugače je pa s praktičnim kme-tijstvom, oziroma s šolskim vrtnarstvom, t. j. s sad-jarstvom itd. Na deželi se mu ne more priučiti, ker na primer umnega sadjarstva tam še ne poznajo. Ako ga pa poznajo, onda pa je šolski vrt nepotreben, ker učitelj vendar ne more kmetov učiti tega, kar oni sami bolje znajo. Na pripravnici bi se učitelj moral vseh praktičnih del do dobrega naučiti, in pripravniški vrt moral bi mu biti vzor šolskega vrta. Kakeršen je pa ta vrt sedaj, pa ni še daleč nič podoben vzoru, ker na njem ni skoraj dela, katero bi bilo pravilno narejeno. Tu naj enkrat naši merodajni krogi resno vmes posežejo in zahtevajo da se na ljubljanski pripravnici ne bodo s kmetijstvom samo igrali ter davkoplačevalcem pesek v oči metali, ampak skrbeli, da se v resnici kaj resnega in dobrega za naš narod učini. Kako izvrstno bi se mogli naši u-čitelji na pripravnici o praktičnem kmetijstvu izvežbati ter s pripomočjo drugih objektov v ljubljanski okolici dobiti vsaj najvažnejše pojme o umnem kmetovanju! Ako bi prišel mlad učitelj, večč praktičnemu kmetijstvu na deželo, vse bolje bi bil v čislju vaščanom, kajti dejanski bi kazal svojo zmožnost, da zna kmetsko ljudstvo po-učevati, ovire bi lahko premagal, uspehov dosegel, in z uspehi bi mu prihajalo veselje, ki je prvi pogoj vestnemu izpolnjevanju stanovskih dolžnosti.